

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

דבר העורך

לשמוע ללמוד וללמד

מכון 'הילכתא' נוסד, לפני קרוב לשש שנים, כאשר החל להופיע בתוכני 'חבורת הדף' בישיבת מיר ירושלים, גיליון שבועי 'עומק הפשט', לבאר את דעות הפוסקים בנושאי הלכה אקטואליים בכל מקצועות התורה, לפי סדר הסוגיות במסכתות הגלמודות בישיבה.

בסיעתא דשמיא, הגיליונות התקבלו בחביבה מיוחדת בעולם התורה, וכבר **הופיעו 300 גיליונות** שמגיעים מידי שבוע לאלפי בתים בישראל, הנערכים על ידי אברכים מופלגים עמלי תורה בטהרה, בדרך הלימוד המסורה מרבותינו מעתיקי השמועה, מיסוד הסוגיות ודברי הראשונים, עד ההלכה למעשה, וקבלת הכרעת גדולי ופוסקי הדור שליט"א.

במהלך השנים מאז ועד היום, גדל מכון 'הילכתא' והפך לאבן שואבת לבירור וליבון מאות שאלות הלכתיות מובהקות העומדות על הפרק, לאור הפיתוחים הטכנולוגיים המתחדשים, לידע את דבר השם וזו הלכה. במסגרת הפעילות מתקיימים שיעורי הלכה מרתקים, בית הוראה סלפוני, חוברות הדרכה - כמו בנושא 'תספורת הראש כהלכה' ועוד.

העתיד של מכון 'הילכתא' תלוי ועומד כעת על כף המאזניים, בגודל הצלחת קמפיין ההתרמה 'מגבית כהלכה', נותרו מספר שבועות להצטרפות להגרלה הגדולה, זו ההזדמנות ליטול חלק בעשייה הברוכה, התקשרו עכשיו למוקד הגרלה ורכשו כרטיסים, ותהיו שותפים בהפצת ידיעת ההלכה בכל בית בישראל, 'לדעת לחיות כהלכה'. ואם לא עכשיו אימתי!

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

'חשש חדש בוודקה'

וְלֶחֶם וְקָלִי וְכֶרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד עֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה

אלכוהול מדגן: בהמשך לגיליון הקודם (מספר 299), בנושא 'כשרות משקה וודקה', נעסוק בגיליון הנוכחי (מספר 300) האם יש חשש איסור 'חדש' במשקה וודקה. ותלוי בשאלה, האם איסור 'חדש' נוהג מדאורייתא רק בתבואת ארץ ישראל, או גם בתבואת חוץ לארץ? האם איסור 'חדש' נוהג גם בתבואת נכרי, ומה הדין בספק? האם איסור 'חדש' נוהג גם בשכר שהופק מהתבואה? לא נוכל להקיף את כל פרטי הדינים של איסור חדש, וראה בספר **גיליון חדש** (פרק ג-ה) **להג"ר שמואל אליעזר שטרן שליט"א** שבירר בהרחבה כל דיני 'חדש' הנוגעים לסוגיא.

ועלינו לדעת, האם צריך לחוש בכל בקבוק 'וודקה' (מיוצר בארץ, במדינות השונות בחו"ל), אולי הוא 'חדש'? מובן מאיליו, שאם יש חותמת כשרות מהודרת על הבקבוק, אין שום שאלה, ההכשר מפקח על כל נושאי הכשרות ובכללם איסור חדש, (למעט כשרויות מסוימות בחו"ל, שנוהגים היתר בחדש כשיטת הב"ח דלהלן), המדובר באותם משקאות שהרכיבים נבדקו ואושרו על ידי גורמי כשרות, ועלינו לדעת האם בנוסף קיים חשש איסור 'חדש'.

האלכוהול של ה'וודקה' מקורו מהרבה סוגי מאכלים כמו דגנים, תירס, ענבים, חלב, ועוד. הרבה סוגי 'וודקה' מיוצרים ממרכיבים של חמשת מידי דגן, ולכן הדבר הכי חשוב הוא לברר את מקור האלכוהול. בארצות הברית בדרך כלל מיוצר מתירס. ברוסיה הרבה פעמים מיוצר מחיטה. 'אבסולוט' מיוצר בשבדיה מחיטה, 'פינלנדיא' מיוצר במדינת פינלנד משעורה ועובר זיקוק רציף, 'חורטיצה' מיוצר באוקראינה מחיטה, 'רוסק' הרגיל מיוצר ברוסיה מחיטה, בתהליך כפול של זיקוק.

תאריך ייצור: ההנחה הרווחת בקרב המומחים של וועדי הכשרות המהודרים, שכל מוצר שיוצא מהמפעל לפני חודש ספטמבר (חודש התשיעי למנינם, בערך חודש אלול) אין בו חשש 'חדש', כי לא שייך במציאות שגייע לשוק סחורה חדשה שנזרעה אחרי פסח, הן בשעורה וכל שכן בחיטה שהגידול אורך יותר זמן (התבואה שהשרישה אחרי ט"ז ניסן, לוקח לפחות 4-5 חודשים לתהליך הגדילה וקצירה והגעה לשוק,

ו'ודקה' המיוצרת משעורה מגיעה לשוק יותר מהר, בנוסף צריך לקחת בחשבון עוד מספר שבועות לתהליך הייצור והשיווק. ואם כן ניתן לבדוק בתאריך הייצור המוטבע על גבי הבקבוק, אם הייצור היה לפני החודש השניע, אין חשש חדש. הגדון של 'חדש' שייך רק בוודקה, שעובר רק 'זיקוק רציף' ותהליך הייצור מהיר, ומוכן תוך מספר שבועות. ואינו דומה ל'וויסקי' שעובר 'זיקוק איטי' ומתיישן מספר שנים בחביות, ובוודאי אינו חדש. הגדון רק ב'וודקה' שיוצרה מתחמשת מיני דגן, לא משאר דברים כמו תפוחי אדמה תירס ועוד.

1. זמן ומקום איסור 'חדש'

איסור אכילה: כתוב בפסוק (ויקרא פרק כג פסוק יד) וְלֹא־יִקְרָא לָאֱכָלֵי עֵד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הַבֵּיאֲכֶם אֶת קֶרְבְּן אֱלֹהֵיכֶם חֶקֶת עֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם כָּל מִשְׁבֹּתֵיכֶם. מכאן שאסור לאכול מהתבואה החדשה עד ט"ז ניסן שהוא יום הקרבת העומר. ואיסור זה נוהג גם היום, כמבואר ב**שו"ע** (יו"ד סימן רצג סעיף א) אסור לאכול 'חדש' מתבואת חמשת המינים, עד שיקרב העומר שהוא בט"ז בניסן, שנאמר וְלֹא־יִקְרָא וְיִכְרֹז לָאֱכָלֵי עֵד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה, ועכשיו שאין עומר, אסור בט"ז בניסן כל היום.

משעת ההשרשה: מסקנת הגמ' (מנחות דף עא.) שהעומר מתיר כל התבואה שכבר השרשה קודם ט"ז ניסן, אבל תבואה שנזרעה ולא השרשה עדיין, אסורה עד העומר הבא. **דכתיב** (שמות פרק כג פסוק טז) אֲשֶׁר תִּזְרַע תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה, מהלשון אֲשֶׁר תִּזְרַע לומדים שזמנו משעת זריעה, ומהלשון בַּשָּׂדֶה לומדים שאינו מתיר קודם ההשרשה. וכן נפסק ב**שו"ע** (יו"ד סימן רצג סעיף ג), תבואה שלא השרשה לפני ט"ז בניסן, אסורה באכילה עד תחילת הפסח הבא.

וכתב הש"ך (ס"ב), בשם **תרומת הדבשן** (סימן קנא), שהשרשה היא כעבור שלשה ימים מהזריעה. ו**בנקודות הכסף** (יו"ד סימן רצג), הביאו **בשו"ת מהר"ם שיק** (יו"ד סימן רצב), השיג על התרומת הדשן, וסובר שזמן ההשרשה אינו שלשה ימים אלא ארבעה עשר יום, ומסיים 'מהמהר' שיק שאין כל הורעים וכל התבואות וכל המקומות שוים, ולכל הפחות מידי ספיקא לא נפקא.

בזמן הזה: זמן מבואר בגמ' (מנחות דף סח.), בזמן הבית העומר מתיי, **דכתיב** (ויקרא כג יד) עד הַבֵּיאֲכֶם, בזמן שאין בית המקדש קיים, התבואה מותרת משעה שהאיר המזרח, **דכתיב** (שם) עֵד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה. ויחיד **המשנה למלך** (הלכות מאכלות אסורות פרק י הלכה יא) לשיטת הסוברים שתורמה בזה חייב רק מדרבנן, מטעם שקדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבוא, גם לגבי איסור 'חדש' בארץ ישראל בזמן הזה האיסור לבוא, למאן דאמר שאיסור 'חדש' בחוץ לארץ בזמן הבית הוא רק מדרבנן. מאידך לדעת **החכמת אדם** (שערי צדק שער הקדמה למשפטי הארץ), הלכה כרבנן דבי רב אשי **בגמ'** (מנחות דף סח:) שאיסור 'חדש' בזמן הזה הוא דאורייתא. וכן מוכיח מדברי **הרמב"ם** (הלכות מאכלות אסורות פרק י הלכה ב) **השו"ע** (יו"ד סימן רצג סעיף א ב).

בחוץ לארץ: נחלקו התנאים **במשנה** (קידושין דף לו:), לתנא קמא כל מצוה התלויה בארץ נוהגת רק בארץ, ואיסור 'חדש' אינו נוהג בחוץ לארץ מדאורייתא כי כתוב בפסוק לשון 'מושב', ומשמע דוקא לאחר ירושה וישיבה. וחולק עליו רבי אליעזר וסובר שאיסור 'חדש' נוהג גם בחוץ לארץ מדאורייתא, כי משמעות לשון 'מושב' הוא בכל מקום שאדם יושב.

דאורייתא או דרבנן: להלכה רוב הראשונים פוסקים ש'חדש' אסור מדאורייתא גם בחו"ל, וכמבואר ב**רמב"ם** (הלכות מאכלות אסורות פרק י הלכה ב), כשמביא את איסור אכילה חדש, מסיים שנוהג 'בכל מקום ובכל זמן', בין בארץ בין בחוצה לארץ, בין בפני הבית בין שלא בפני הבית. וכן **הרא"ש**

(קידושין פרק א סימן סב) פוסק כרבי אליעזר, על פי הבשור בסתם **משנה** (ערלה פרק ג משנה ט) 'חדש' אסור מן התורה בכל מקום. וכן נפסק ב**שו"ע** (יו"ד סימן רצג סעיף ב, או"ח סימן תפט סעיף י), ו**במשנ"ב** (סימן תפט ס"ק מה), כדעת רבי אליעזר שאיסור 'חדש' נוהג מדאורייתא גם בחוץ לארץ.

מאידך, לדעת **האור זרוע** (סימן שכה), טעם ההיתר לקנות תבואה מהגויים ולא חוששים לחדש, שאינו ספק דאורייתא, כי איסור 'חדש' בחוץ לארץ הוא רק מדרבנן וכדעת תנא קמא, וספק דרבנן לקולא.

בתבואה של גוי: **תוס'** (קידושין דף לו. ד"ה כל), מוכיח מדברי **הירושלמי**, שאיסור 'חדש' נוהג גם בתבואה של גוי, כי הגמ' שואלת מדוע במשנה של 'חדש' לא הוזכר חלה, ובמלצת לפי שאינה נוהגת בגוי, משמע שאיסור 'חדש' כן נוהג בשל גוי. וכן נקטו **הטור**, **המרדכי** (סימן תקא, הובא בבית יוסף), **הסמ"ג** (לאוין קמ"ז), **הרא"ש** (שו"ת כלל שני סימן א), ו**השו"ע** (יו"ד סימן רצג סעיף ב) ועוד פוסקים שאיסור 'חדש' נוהג גם בשל גויים.

אמנם **הב"ח** מאריך לבאר, שאמנם לכאורה בפשטות היה צריך להחמיר בתבואה של גוי, אך המנהג פשוט במלכותינו לנהוג היתר, וכן נהגו להקל גדולי התורה ותלמידיהם שהיו לפנינו **מהר"ר שכנא ז"ל** ו**מהר"ר שלמה לוריא ז"ל** ושותני שכן שנעשה מתבואה חדשה, חוץ ממקצת חסידים שנהגו בכך, ולכן אין להורות לאיסור נגד גדולי ישראל שנהגו היתר, ורק מי שרגיל בפרישות ומתורפס לחסיד רשאי להחמיר ממידת חסידות אך לא יורה לאחרים, דלא לית לאינצוי. וידוע שהרבה מקהילות חסידים סמכו על דברי הב"ח והקילו באכילת 'חדש' מתבואת גויים בחו"ל, וראה בספר **בעל שם טוב על התורה** (פרשת אמור) כמה עובדות מהבעש"ט בזה. **והדברי חיים** מבאיר (דרכי חיים ושלום אות תתעג) התריע נגד המחמירים בחדש בחו"ל.

מאידך **הגרא"ר** (ס"ב) חולק על החידוש של הב"ח שאיסור 'חדש' אינו נוהג בשל עובדי כוכבים בחו"ל, ומתבטא 'וכבר הכו על קדקדו כל האחרונים ושגגה יצאה מתחת ידו'.

2. איסור 'חדש' בשיכר

פולמוס השיכר: כתב הש"ך (ס"ק ו) בשם **ספר לחם משנה** (תרומות פרק א משנה ב), אין זה בעל הלחם משנה על ההמב"ם אלא ר' משה ליפשיץ שכתב פירוש על המשניות). ביאור ארוך להיתר שיכר שעורים מתבואה חדשה, משום הדין של 'המשקה היוצא מהן מותר'. וכתב על דבריו הש"ך - 'וצריך להתיישב בדבר, כי **מתשובת הרא"ש** (ריש כלל ב) ו**מתרומות הדשן** ומשאר פוסקים משמע שאסור'.

והוסיף הפני **יהושע** (קונטרס אחרון למסכת קידושין פסק בענין חדש), על דברי הש"ך, הרי גאונים דורינו שלשת הורעים **מהר"ר צבי אשכנזי** (סימן כ), ו**החכם יעקב** (סימן כט), ו**הנכנס יחזקאל** (סימן נא), דחו את דברי בעל לחם משנה, ומחמירים באיסור 'חדש' בשיכר, וכתבו שהוא נגד **גמ'** מפורשת בחולין (פרק העור והרוטב), אך במסקנה הפנ"י מקיים את דבריו להקל. ו**במנחת יצחק** (חלק ח סימן קיג) האריך בצדדי הגדון, והביא את דעת החולקים ומסיים שגם המקילים הקילו רק בחו"ל ובגדל ביד נכרי.

ולדעת **החכמת אדם** (שערי צדק שער משפטי הארץ פרק ז ב) יש מקילים לשתות שיכר מתבואה חדשה, כיון שמשקים הנעשים מהתבואה אינם נחשבים בגוף של האיסור, ולכן אי אפשר למחות במקילים, ומכל מקום כל בעל נפש יחמיר על עצמו.

וכתב **ביאור הלכה** (סימן תפט סעיף י ד"ה אף בזמן) ראתי שיש שסוברין שמי שרוצה להזהר ב'חדש' צריך להזהר בכל החומרות, והוא דבר קשה להזהר במדינות אלו ע"כ סומך

וודקה, מופיע בצורה כי הם משתמשים לייצור משקה ה'וודקה' שלהם בחיטה שגדלה בחורף, נמצא שלפי דבריהם התוצרת היא ללא חשש איסור חדש. אך צריך לדעת האם אפשר לסמוך על דברי הגוי בזה. והנה נפסק **בשו"ע** (יו"ד הלכות תערובות סימן צח סעיף א) לגבי דבר איסור שהתערב בדבר היתר ממין אחר, יתנו לגוי לטעום ואם אינו מרגיש טעם של הדבר המעורב מותר, ובתנאי שהגוי לא יודע שסומכים עליו.

ומבואר **בש"ך** (שם ס"ק ב) שאם הגוי אינו אומן הוא נאמן רק במסיה לפי תומו, אך אם הוא אומן (כפילא), סומכים עליו גם כשאינו מסיח כי הוא יודע שאם הוא ישקר הוא יפסיד אומנותו. ועוד מבואר שם שבעלמא מסיח לפי תומו מועיל רק בדברנו, אך באומן הוא נאמן גם בדאורייתא, כי חושש להפסיד אומנותו. ולגבי יצרני הוודקה, יש מקום לומר שאפשר לסמוך עליהם כדיון אומן, כי חוששים להפסיד אומנותם, מאידך אפשר לומר שלא ניתן לסמוך עליהם לגמרי, שהרי אם יגמר להם התבואה הישנה עלולים לקחת מהתבואה החדשה. ולדעת **הג"ר יצחק ברקוביץ שליט"א** (בהוראה לרבני הילכתא) נכרי נאמן לומר שהחיטה ישנה וממילא אין בה חשש חדש, משום שאומן לא מרע אומנתיה.

וכן הורה **אחד מגדולי הוראה שליט"א** (בהוראה לרבני הילכתא), באותם מפעלים שהיצרנים מעידים על עצמם, שמייצרים מחיטה של חורף, הנכרי נאמן לומר שהחיטה ישנה, אלא שלא ניתן לסמוך על כך בוודאות גמורה, כיון שאם יגמר להם תבואת החורף הישן עלולים לקחת מיבול הקיץ החדש, ולכן ב'וודקה' שאין חשש של עירוב טעמים אחרים, וכל החשש הוא איסור חדש, לא ניתן לומר כי היא אסורה בשתייה כיון שיש כאן כמה צירופים להקל, כמבואר במשנ"ב בשם הרמ"א שבכל 'חדש' יש ספק ספיקא, ובפרט כאן שיש כמה צירופים שהמפעל מצהיר שמשמשים רק בתבואה ישנה, ועוד לפני חודש אלול אין חשש במציאות שייגיע מהתבואה החדשה.

ולגבי וודקה 'אבסולוט' שמיוצר בשוודיה מחיטה, המפעל מצהיר שמשמשים רק בחיטה של החורף ולפי דבריהם אין חשש חדש. כמו כן יצוין, לפי המידע שהתקבל (במענה לרבני הילכתא) מאחד המשוכנים במערכת הכשרות OU, שיש להם מידע שבוודקה 'אבסולוט' (Absolut) ובוודקה 'סטוליצ'נה' (stolichnaya) אין חשש חדש במשך כל השנה.

ולגבי שאר סוגי וודקה, הדיו משתנה לפי אופן הייצור, האם האלכוהול מופק משעורים או מחיטים, וכן חלוק בשארצות הקרות כמו רוסיה ופינלנד שהחשש יותר ודאי, אבל בצרפת החשש פחות.

כל אחד עצמו על מנהג העולם להקל לגמרי. וכתב שאינו נכון כיון שבמה שאפשר להחמיר יש להחמיר, ובמה שאי אפשר יש כמה צדדים להקל, כי יתכן שהרוב עשוי מתבואה ישנה, וכן בשיכר יש כמה אחרונים שמצדיק להקל, כמבואר **בפני יהושע ומשכנות יעקב** ועוד **אחרונים**. ועוד טעם שהשיכר אינו ודאי בשעת הדחק במקום ספק יש לסמוך על הסוברים שאיסור 'חדש' כי גם בחורף לפעמים מייצרים את השיכר משעורים ישנים, ולמרות שמבואר **בשו"ע** ביורה דעה ובכמה **אחרונים** להחמיר גם בשיכר, יש למיקל על מי לסמוך, וכדעת **האור זרוע** בשעת הדחק במקום ספק יש לסמוך על הסוברים שאיסור 'חדש' דרבנן, וספק דרבנן לקולא, וכן בפליטת כלים ושמרים יש צדדים להקל.

3. היתר נוסף בחוץ לארץ

ספק ספיקא: מובא **במשנ"ב** (סימן תכט ס"ק מה) בשם הרמ"א (יו"ד סימן רצ"ג סעיף ג) היתר לאיסור 'חדש' משום ספק ספיקא, אולי התבואה משנה שעברה, ואפילו אם התבואה משנה זו אולי נשרשה לפני ט"ז ניסן. וכן אם רגילים שם להביא תבואה ממקומות אחרים, שתבואתן נשרשת לפני ט"ז ניסן.

וכתב **בשו"ע הרב** (סימן תפ"ט סעיף ל), ובנוסח דומה כותב **המשנ"ב** (שם ס"ק מה), שרוב העולם לא נזהרים באיסור חדש, ויש שמלמדים עליהם זכות מצד שקשה להיזהר באיסור הזה, ולכן מפני הדחק סומכים על דעות הראשונים ש'חדש' נוהג בחוץ לארץ רק מדרבנן ולא גזרו אלא במקומות הסמוכים לארץ ישראל, ועוד לימדו זכות שאיסור 'חדש' נוהג רק בתבואה של ישראל, ולא בשל גוי. ומסיים, שאי אפשר למחות במקילים אך בעל נפש יחמיר לעצמו כמה שאפשר, כי לדעת הרבה גדולי הראשונים אסור מדאורייתא בכל האופנים.

לגבי לחם מ'חדש', **בשו"ת תשובות והנהגות** (כרך א סימן תרנה) האריך בבאור השיטות, ומסיים שבזמנינו קל למצוא לחם מתבואה ישנה באותו מחיר או דומה לו, ואין בו שום חששות, ומצד שני הרוב או אפילו כולו ודאי חדש, ולכן איסור חמור לזלזל בפסק השולחן ערוך ובגדולי הפוסקים שאסרו לאכול 'חדש' דוקא, והקילו רוק בשעת הדחק וכעת אינו שעת הדחק כלל, ולכן יש להחמיר אפילו בספק ספיקא כרוב הפוסקים, ולא שביק אינשי היתירא ואכיל איסורא. ולמעשה בוועדי כשרות מהודרים, מדקדקים על פי הוראת גדולי הפוסקים שלא יהא חשש חדש, אפילו בתבואה של חוץ לארץ. ולפי זה לגבי וודקה, כיון שמצוי כיום עם השגחה מהודרת, יתכן שאינו נחשב שעת הדחק לסמוך על קולות צירופים שונים.

4. מסיח לפי תומו

ביור המציאות: בכתבי המידע של יצרנים מסוימים של

סיכום הגיליון:

דינים העולים

1. **זמן האיסור:** איסור 'חדש' נוהג מהתורה בכל חמשת מינים, ותלוי בהשרשה, זמן ההשרשה היא שלושה ימים קודם העומר, ויש אומרים י"ד יום.
2. **בזמן הזה:** לרוב הפוסקים איסור 'חדש' נוהג גם בזמן הזה מדאורייתא, ולדעת המשנה למלך בזמן הזה אינו אלא מדרבנן.
3. **חוץ לארץ:** לרוב הראשונים איסור 'חדש' נוהג גם בחוץ לארץ מדאורייתא, לדעת האור זרוע איסור 'חדש' בחוץ לארץ הוא רק מדרבנן, ובספיקא אפשר להקל.
4. **בתבואה של גוי:** לרוב הראשונים איסור 'חדש' נוהג גם בתבואה שגדל ברשות הגוי, ושטיח הב"ח שאינו נוהג בשל נכרים, ויש מקילים כמותו.
5. **בשיכר:** יש מקילים בשכר באיסור חדש, והרבה אחרונים מחמירים בזה.
6. **ספק ספיקא:** לדעת הרמ"א יש היתר לאיסור 'חדש' מצד ספק ספיקא, שמה התבואה משנה שעברה, ואם משנה זו אולי נשרשה קודם העומר. וכתב המשנ"ב אך שאין בדינו למחות ביד המקילים, בעל נפש יחמיר לעצמו בכל מה שיכול.

